Miscellanea Historico-Archivistica, t. XXVI
ISSN 0860–1054

V. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

Jerzy Gaul
(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

„ROK 1918" I KONFERENCJE NAUKOWE W RZYMIE I W WIEDNIU

Rok 1918, ostatni rok Wielkiej Wojny, oznaczał dla społeczności europejskich nie tylko zakończenie krwawego światowego konfliktu, ale także początek nowego okresu, z którym wiązano ogromne nadzieje. Przyniósł on zagładę starego świata i powstanie nowej Europy, w której w miejscu wielonarodowych imperiów Austro-Węgier i Rosji pojawiły się liczne nowe państwa narodowe. Setną rocznicę tego niezwykłego czasu uczczono licznymi konferencjami naukowymi, m.in. w Rzymie i w Wiedniu.

W dniach 11–12 VI 2018 r. w Rzymie miała miejsce konferencja naukowa poświęcona znaczeniu roku 1918 i lat następnych w gospodarce i finansach regionu adriatycko-naddunajskiego. Sesja zatytułowana „1918 e gli anni successivi: economia, finanza e strutture nell`area Adriatico-Danubiana" (1918 and afterwards: economy, finance and structures in the Danube-Adriatic region) została zorganizowana przez Austriacki Instytut Historyczny (l`Istituto storico austriaco) i Akademię Rumuńską (l`Accademia di Romania) w Rzymie. W posiedzeniach odbywających się w siedzibach wspomnianych instytucji wzięli udział historycy z Europy Środkowej: z Budapesztu, Grazu, Krakowa, Pragi, Warszawy i Zagrzebia oraz z włoskich ośrodków naukowych (Bari, Padwa, Perugia, Rzym, Triest, Trydent, Wenecja). Konferencję zdominowali historycy włoscy (10 przedstawicieli) i austriaccy (7), skromniejsze delegacje pochodziły z Czech (2), Chorwacji (2), Polski (Jerzy Gaul i Elżbieta Orman) i Węgier (2). W pierwszej części obrad, pod tytułem „Waluty i finanse publiczne" wygłoszono 4 referaty. Dotyczyły one kryzysu austriackich finansów państwowych po 1918 r. (Walter M. Iber, Graz), inflacji podczas wojny i pokoju we Włoszech i Austrii w latach 1914–1924 (Andrea Bonoldi, Trydent), inflacji i kryzysu finansów publicznych na Węgrzech po 1918 r. (Ágnes Pogány, Budapeszt), ekonomicznych konsekwencji wojny i pokoju w Czechosłowacji (Antonie Doležalová, Praga). W części „Ekonomia, handel i przemysł" było pięciu referentów. Ich wystąpienia dotyczyły związków faszysty włoskiego Attilio Tamaro z Austrią w latach 20. XX w. (Luciano Monzali, Bari), austriackiej działalności gospodarczej we

Włoszech i w Jugosławii w okresie 1918–1924 (Paolo Raspadori, Perugia–Rzym), austriacko-węgierskich stosunków handlowych w latach 1918–1939 (Ibolya Murber, Budapeszt), dylematów i perspektyw Bułgarii i Rumunii w latach powojennych (Alberto Basciani, Rzym) oraz „upojenia wolnością" i społecznych oraz gospodarczych uwarunkowań odbudowy państwa polskiego w latach 1918–1922 (Jerzy Gaul, Warszawa)[1]. W części „Infrastruktura i rozwój technologiczny" wystąpiło trzech referentów, których teksty dotyczyły rozwoju kolejnictwa w Austrii od c. k. kolei państwowych do austriackich kolei związkowych (Nikolaus Reisinger, Graz), włoskich projektów kolejowych w rejonie Adriatyku od końca Wielkiej Wojny do połowy lat 20. XX w. (Fabrizio Rudi, Rzym), rozwoju infrastruktury kolejek linowych w Austrii i Tyrolu południowym (Harald Knoll, Graz). W części „Biznes i przedsiębiorczość" wygłoszono 6 referatów, na temat bankowości w Trieście i na Istrii w okresie międzywojennym (Francesco Sanna, Padwa), firmy Ringhoffer A. G. i jej strategiom gospodarczym po 1918 r. (Milan Hlavačka, Praga), koncernu Škoda w okresie międzywojennym (Richard Lein, Graz), przedsiębiorców austriackich i ich związków z państwami sukcesyjnymi monarchii habsburskiej (Thomas Krautzer, Graz), energetyki wodnej i odbudowy przemysłu energetycznego w Austrii i Słowenii (Stefan Karner, Graz) oraz historycznych aspektów społeczno-gospodarczych działalności firmy Kastner & Öhler z Zagrzebia (Filip Šimetin Šegvic, Zagrzeb). W części „Kultura" wygłoszono dwa referaty, które dotyczyły związków kultury z polityką Włoch i Europy naddunajsko-bałkańskiej w pierwszych latach powojennych (Stefano Santoro, Triest), a także znaczenia roku 1918 oraz intelektualnego i społecznego kontekstu w okresie międzywojennym (Nikolina Šimetin Šegvic, Zagrzeb). Posiedzenie „Ludność i polityka" prowadził prof. Piotr Salwa, dyrektor Stacji PAN w Rzymie. Wygłoszono cztery referaty, dotyczące roku 1918 i losu arystokracji w Europie Środkowo-Wschodniej po upadku systemu dynastycznego (Elżbieta Orman, Kraków), strat ludnościowych podczas I wojny światowej na obszarze Republiki Austrii i ich wpływu na struktury demograficzne w okresie międzywojennym (Peter Teibenbacher, Graz), ludności Friuli od wybuchu wojny do rekonstrukcji w latach 1915–1931 (Alessio Fornasin, Udine-Triest) oraz polityki demograficznej faszyzmu (Giovanni Favero, Wenecja)[2].

W porównaniu ze spotkaniem rzymskim inaczej rozłożone były akcenty na konferencji zorganizowanej w Wiedniu 9 XI 2018 r. przez Stację Naukową PAN w Wiedniu i jej dyrektora prof. Bogusława Dybasia oraz Muzeum Historii Wojskowości (Heeresgeschichtliches Museum) w Wiedniu i jego dyrektora dr. Christiana Ortnera. W Sali Ozdobnej wiedeńskiego Arsenału, w centrum uwagi obrad konferencji pod tytułem „1918 — ostatni rok wojny" (1918 — Das letzte Kriergsjahr) znalazły się wydarzenia i okoliczności prowadzące do zakończenia Wielkiej Wojny z udziałem Austro-Węgier i ich sojuszników, w tym polskich[3].

---

[1] Rozszerzona wersja referatu pt. *„Upojenie wolnością" i społeczne oraz gospodarcze uwarunkowania odbudowy państwa polskiego w czasie rządów Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego 1918–1922*, ukazała się w czasopiśmie „Dzieje Najnowsze", t. 51, 2019, nr 1, s. 29–54.

[2] Referaty wygłoszone na konferencji w Rzymie zostaną opublikowane w 2019 r. w specjalnym tomie pokonferencyjnym.

[3] Referaty wygłoszone na konferencji w Wiedniu zostaną opublikowane w 2019 r. w XI tomie serii „Acta Heeresgeschichtliches Museum".

W czterech blokach tematycznych wygłoszono 11 referatów. W konferencji, oprócz historyków austriackich, udział wzięło także czterech badaczy z Polski. Problematyce polskiej poświęcone były wystąpienia (w kolejności wypowiedzi): Jakuba Forst-Battaglii (Wiedeń) „Polacy w Austro-Węgrzech w ostatnim roku wojny", Jarosława Centka (Toruń) „Polskie związki wojskowe w ostatnim roku wojny", Jerzego Gaula (Warszawa) „Józef Piłsudski na progu niepodległości Polski. Zwycięski mąż stanu — przegrany polityk (1914–1922)", Macieja Górnego (Warszawa) „Burzliwy kontekst niepodległości. Społeczne protesty w 1918 r. w środkowo-wschodniej Europie" i Piotra Kubiaka (Poznań) „Wielkopolskie powstanie 1918–1919. Przyczyny, przebieg i skutki". Referaty badaczy austriackich dotyczyły traktatu pokojowego w Brześciu Litewskim (Lothar Höbelt), konsekwencji niemieckich zwycięstw i porażki w 1918 r. (Matthias Strohn), ofensywy nad rzeką Piawe w czerwcu 1918 r. (M. Christian Ortner), zaopatrzenia w żywność ludności miejskiej podczas I wojny światowej (Thomas Reichl), buntu marynarzy w lutym 1918 r. w porcie wojennym Cattaro (Peter Fiti) oraz działalności kolei austriackich w 1918 r. (Richard Pucher).

Konferencja w Wiedniu umożliwiła zaprezentowanie licznie zgromadzonej publiczności, oprócz kluczowych problemów zewnętrznych i wewnętrznych państw centralnych, także różnorodnych aspektów sprawy polskiej w czasie Wielkiej Wojny. Jej rezultatem był upadek II Rzeszy Niemieckiej i caratu, rozpad monarchii naddunajskiej oraz odrodzenie niepodległego państwa polskiego w listopadzie 1918 r.